

9. Про затвердження умов прийому до вищих навчальних закладів України в 2015 році: наказ Міністерства освіти і науки України від 15.10.2014 № 1172 // Офіційний вісник України. – 2014 р. – № 91. – Ст. 2616.

10. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: Постанова Кабінету Міністрів України № 226–94–п від 5 квітня 1994 року // Поточний архів Кабінету Міністрів України за 1994 рік.

УДК

ЕТНІЧНА СКЛАДОВА КУПЕЦТВА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ XVIII - XIX СТ.)

А.М Голова, А.В. Гедьо

Резюме: У статті розглянуто етнічний склад купецтва південної України. А саме чотирьох губерній: Таврійської, Херсонської, Катеринославської, Бессарабської. Аналіз матеріалу зроблений на основі загального перепису Російської імперії від 9 лютого 1897 р.

Ключові слова: купецтво, Південь України, етнічність, торгівля, гільдія, губернія.

Купецтво протягом сторіччя відіграло помітну роль в економічному, суспільно-політичному і культурному житті нашого народу. Тривалий час купець був уособленням вітчизняного підприємця. Тому, в зв'язку з сьогодишнім формуванням господарської еліти українського суспільства вивчення історії купецтва стає особливо актуальним. Досліджуючи історію купецтва Південної України в XVIII - XIX ст. не можливо оминати етнічну складову цього прошарку населення.

Вагомий внесок в вивчення цієї проблематики зробили такі дослідники, як О. Доніка, Б. Кругляка, Г. Сигиди, Т. Шершун, Т. Лазанської.

Як нам відомо в XVIII - XIX ст. землі регіону були малозалюднені. Тому російський уряд проводив політику колонізації, що відбувалася з залученням іноземних колоністів і їх оселенням на неосвоєних російських територіях. Така колонізація потребувала значного фінансування. Колоністам виділялися кошти, їм надавалися певні податкові пільги. Саме цей фактор спричинив таку яскраву багатонаціональність регіону.

Наприкінці XIX ст. влада неодноразово наголошувала, що виключно загальноросійський перепис, проведений на науковій основі, допоможе об'єктивно визначити загальну чисельність населення й провести його докладний статистичний аналіз. Перепис став єдиним досвідом організації настільки масштабного демографічного й етнічного дослідження Російської імперії в цілому й українських губерній, що входили до її складу зокрема.

9 лютого 1897 р. було проведено перший і єдиний загальний перепис населення Російської імперії. Під час проведення перепису було наголошено, що цей захід «не будет служить поводом ни для каких новых налогов или повинностей», а мета його «познакомиться с населением и изучать его», а також «составить точные понятия о самых различных условиях народной жизни» [1].

Матеріали I загальноросійського перепису населення 1897 р. є одним з найбільш цінних джерел. На їх основі ми маємо змогу детально розглянути етнічний склад купецтва разом з їхніми родинами в чотирьох південноукраїнських губерніях, таких як: Херсонська, Таврійська, Катеринославська, Бессарабська.

Найбільшою етнічною групою купецтва були євреї, оскільки саме територією Південної України частково проходила «смуга осілості», що була запроваджена імператрицею Катериною II у 1791 р. В цих землях євреям було дозволено селитися та займатися торгівлею. Єврейське купецтво відрізнялось широким колом торговельних інтересів, що дозволило їм проводити активні операції на внутрішньому ринку. Серед єврейського купецтва були поширеними звичаї взаємодопомоги та взаємозв'язку між

комерсантами.

Феномен високого представництва єврейського етносу в купецькому стані пояснюється як економічними, так і соціальними причинами, що було реакцією пригнобленої національності на вплив цілої системи дискримінаційних заходів уряду. Значний відсоток євреїв у складі купецтва свідчив не тільки про збільшення ділової активності єврейського населення у другій половині XIX ст., що відбувалося на тлі загального скорочення чисельності стану.

Російське купецтво на окреслених територіях відрізнялося як від представників інших національних меншин, задіяних у купецькій справі, так і від своїх колег в північних та східних губерніях. Великороси зустрічали конкурентів не стільки місцевого походження, скільки іноземців – євреїв, греків, італійців, німців. Через це російські купці намагалися відокремитися від інших завдяки різниці в поведінці та побуті. Крім того, росіяни відрізнялися схильністю до кредитування населення. Завдяки сприянню уряду Російської імперії купецтво російського походження займало другу національну групу серед іноземних представників цього стану. Його поширеність була зумовлена й характером торгівлі російського купецтва та поступовим запровадженням монополії у важливих сферах торгівлі завдяки привілеям та підтримці з боку уряду.

Таблиця 1

Етнічний склад купецтва Херсонської губернії [2]

Національність	Територія			Найбільші міста		
	В губернії	В повітах	В містах	Херсон	Миколаїв	Одеса
Росіяни	5631	760	4871	397	813	2795
Поляки	111	30	81	2	12	58
Німці	692	301	391	25	23	283
Греки	113	2	111	0	9	102
Євреї	5377	1224	4153	406	467	1550
Загальна кільк. інших етносів	12303	2852	9971	886	1424	4965

Так, загальна кількість купців в Херсонській губернії складала 12303 осіб, це 1,26% від усього населення.

Таблиця 2

Етнічний склад купецтва Таврійської губернії [3]

Національність	Територія			Найбільші міста		
	В губернії	В повітах	В містах	Сімферополь	Євпаторія	Мелітополь
Росіяни	2680	737	1943	396	50	186
Поляки	14	7	7	1	0	0
Німці	225	94	131	40	13	4
Греки	248	12	236	36	82	1
Євреї	2849	1250	1599	342	68	156
Заг-на кільк. інших етносів	7732	2416	5316	1063	374	421

Загальна кількість купців Таврійської губернії – 7732 осіб, що сягало 0,8% від усього населення.

Таблиця 3

Етнічний склад купецтва Катеринославської губернії [4]

Національність	територія		
	В губернії	В повітах	В містах
Росіяни	2554	852	1702
Поляки	30	9	21
Німці	356	303	53
Греки	63	4	59
Євреї	4710	1824	2886

Загальна кільк. інших етносів	7898	3012	4886
-------------------------------	------	------	------

Згідно з вказаними даними, кількість купців Катеринославської губернії досягала 7 898 осіб, це в свою чергу 0,37% від усього населення.

Таблиця 4

Етнічний склад купецтва Бессарабської губернії [5]

Національність	територія		
	В губернії	В повітах	В містах
Росіяни	598	194	431
Поляки	65	59	6
Німці	97	50	47
Греки	66	39	0
Євреї	2360	448	1914
Загальна кільк. інших етносів.	3492	881	2611

Кількість купців Бессарабської губернії в цей період — 3492 осіб або 0,2% населення. Проживали на території краю й такі етнічні меншини, що взагалі не проявили себе в торгівлі – це албанці та бессарабські роми. Колоніальна політика царизму в Бессарабії сприяла можливості формування власної поліетнічної торгової буржуазії на південно-бессарабських землях. Більшість представників торгової верстви належали до різних етнічних груп – євреї, росіяни, болгари, молдавани, українці, греки. Більшість з них були погано структуровані, неоднорідними за своїм складом, однак поступово саме вони склали кістяк торгівельної верстви Південної Бессарабії, яка об'єктивно сприяла поступовому економічному піднесенню та розвитку цього краю.

Чисельність купецтва в Україні була відносно невеликою (разом із членами родин у складі міського населення наприкінці XIX ст. вони становили приблизно 2,19%). Зосереджувалися представники цього стану насамперед в економічно розвинутих міських центрах, серед яких у першу чергу слід назвати Одесу, Київ, Харків, Катеринослав та ін.

Таким чином, в цілому, за національним складом купецтво півдня України в XIX ст. було досить різноманітним. Виходячи з наведених таблиць, ми можемо зробити висновок, що єврейські та російські купці були найчисельнішими в етнічній складовій губернії, що складало: євреї – 15296 осіб, росіяни – 11463 осіб. Купці українського походження суттєво поступалися як за своєю чисельністю, так і капіталами. Існував значний прошарок гільдійців і серед представників інших етносів, які населяли край, - грецького, вірменського, німецького, татарського та польського. Вірмени й греки відігравали важливу роль у торговельному житті південноукраїнських міст, мали широке торгове представництво за кордоном.

Етнічний склад купецтва Південної України відрізняється строкатістю. Вивчення цього питання потребує подальшого дослідження.

ПРИМІТКИ

1. Кеппен П. О народных переписях в России / П. Кеппен // Записки Русского географического общества. По отделению статистики. – Т. VI. – СПб., 1889. – С. 49-52.
2. Первая Всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. - СПб., 1904. - Т. 47: Херсонская губерния. - С.286-306.
3. Первая Всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. - СПб., 1904. - Т. 41: Таврическая губерния. - С.274-297.
4. Первая Всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. - СПб., 1904. - Т. 13: Екатеринославская губерния. - С.206-223.
5. Первая Всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. - СПб., 1904. - Т. 3: Бессарабская губерния. - С.226-243.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Донік О.М. Купецтво України в імперському просторі (XIX ст.) / О.М. Донік . - К.: Інститут

історії України НАМ України, 2008. - 271 с.

2. Сигида Г. А.. Динаміка кількісного складу купецтва південної України у першій чверті XIX століття. / Сигида Г. А.//ст. 69-71.

3. Гуржій О.І. Деякі проблеми становлення купецького стану в Україні./ Гуржій О.І.// – К., 2004.

4. Донік О.М. Купецтво як стан в Україні (XIXст.)/ 7. Донік О.М.//Укр.іст.журн.-2006.-№3-с.20

5. Лазанська Т.І. Історія підприємництва в Україні (на матеріалах торгово-промислової статистики XIX ст.)/ Лазанська Т.І.// - / Відп. ред. В. Г. Сарбей. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 1999. – 282 с.

УДК 349.2:347.77 (477)

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ СЛУЖБОВИХ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, СТВОРЕНИХ ПРАЦІВНИКАМИ ПРИ ВИКОНАННІ НИМИ ТРУДОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

О.П. Зайковська, Л.П. Амелічева

Резюме. Стаття присвячена уточненню поняття «правовий режим службових об'єктів інтелектуальної власності, створених працівниками при виконанні ними трудових обов'язків». Обґрунтовано, що регулювання відносин між працівником і роботодавцем щодо службових об'єктів інтелектуальної власності повинно здійснюватися нормами трудового права, надано визначення поняттю «службовий об'єкт інтелектуальної власності», виявлено особливості правового режиму службових об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова: правовий режим, службовий об'єкт інтелектуальної власності, створений працівником при виконанні ним трудових обов'язків, працівник, роботодавець.

На сучасному етапі розвитку суспільства об'єкти інтелектуальної власності мають надзвичайно важливе значення для розвитку інноваційної діяльності в Україні. Важливо зазначити, що більш ніж 80% об'єктів інтелектуальної власності створюються працівниками підприємств, установ, організацій при виконанні ними службових обов'язків (саме такі об'єкти інтелектуальної власності і називаються службовими) [1].

Значна частка службових об'єктів серед інших об'єктів інтелектуальної власності обумовлює важливість встановлення такого правового режиму цих об'єктів, який буде максимально задовольняти інтереси як працівників, так і роботодавців, збільшувати їх зацікавленість в активізації інноваційної творчої діяльності.

Деяким питанням правового регулювання відносин між працівником і роботодавцем щодо службових об'єктів інтелектуальної власності присвячені наукові праці Т.В. Ярошевської, М.І. Іншина, Ю.В. Осипової та ін. Однак, в науці трудового права правове регулювання відносин інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням трудових обов'язків (службові об'єкти інтелектуальної власності), правовий режим зазначених об'єктів комплексно не досліджувалися. Вказане й обумовлює актуальність і своєчасність теми даного дослідження.

Метою роботи є уточнення поняття «правовий режим службових об'єктів інтелектуальної власності, створених працівниками при виконанні ними трудових обов'язків», розробка пропозицій щодо вдосконалення трудового законодавства в сфері регулювання відносин інтелектуальної власності на об'єкти, створені працівниками під час дії трудового договору.

Перш ніж перейти до безпосереднього предмету дослідження необхідно визначити, що являє собою правовий режим як загальна категорія в юриспруденції.

На нашу думку, визначення правового режиму, яке найбільш розкриває сутність цього поняття, запропонував Д.Д. Коссе: «Правовий режим є особливим порядком правового регулювання, встановлений державою у вигляді правових норм та забезпечений державним примусом» [2, с. 27].

Виходячи з вищезазначеного, а також здійснюючи науковий пошук від загального до конкретного, на наш погляд, логічно правовий режим службових об'єктів інтелектуальної власності розглядати також як сукупність встановлених законодавством